" Το δίλημμα λύνεται εμβαθύνοντας το προσωπικό μας δημιουργικό σχέδιο ή, για να το πούμε διαφορετικά, σκεφτόμενοι πάντα σ' αυτό που θέλουμε να κάνουμε την ίδια μας τη ζωή και τα μέσα που έρχονται στην κατοχή μας χωρίς να εργαστούμε. Αν θέλουμε να καταστρέψουμε την εργασία χρειάζεται να δημιουργηθούν ατομικές και συλλογικές πειραματικές διαδρομές που δεν λαμβάνουν υπόψη τους την εργασία παρά μόνο για να τη διαγράψουν εντελώς από την πραγματικότητα των εφικτών πραγμάτων ".

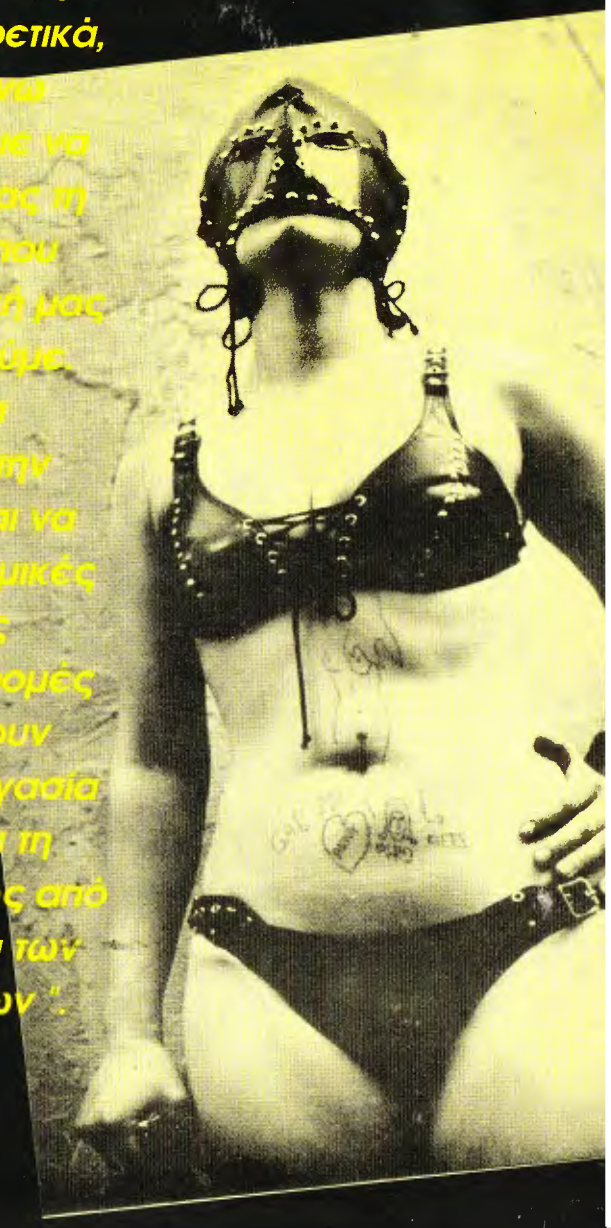

Alfredo Bonanno

Ας Καταστρέψουμε Την Εργασία

1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σισυφος

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
Χρήστος Στρατηγόπουλος
ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Γιάννης Μαρίνης
Ράνια Κατσαρέα
ΦΩΤΟΣΥΝΘΕΣΗ:
Ευαγγελία Τζιούτζια
ΜΟΝΤΑΖ- ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ:
Σπύρος Δαπέργολας
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ:
Μίλτος Κορνάρος
Πλευρώνος 7 Ζωγράφου
τηλ. 7716960
ΦΙΛΜ:
Art Idea Plus E.Π.Ε.
Διδότου 44
τηλ. 3302804

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΙΣΥΦΟΣ

Alfredo Bonanno

Ας Καταστρέψουμε Την Εργασία

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μορφή της κοινωνίας μας με την έλευση της τρίτης χιλιετίας είναι λεπτομερειακά προσδιορισμένη από τους όρους της σύγχρονης κυριαρχίας, η εξουσία της οποίας επεκτείνεται συστηματικά σε όλες τις σφαίρες της συλλογικής και ατομικής ζωής. Κάτω από τη γενική ονομασία millenium ένα όργιο μελλοντολογικών προβλέψεων σε πολυάριθμες εκδοχές, ορθολογιστικές και μεταφυσικές, έρχεται για άλλη μια φορά να προδικάσει την εξέλιξη της ανθρωπότητας αποφασίζοντας πριν από μας για μας. Για τους αναρχικούς όμως το πέρασμα στον 21ο αιώνα αποτελεί σημαντική καμπή εν όψει των μελλοντικών κοινωνικών εξεγέρσεων που θα αποβούν καθοριστικές για την πορεία της κοινωνικής αυτοοργάνωσης και των ταξικών αγώνων.

Σε μια τέτοια στιγμή είναι αδιαμφισβήτητο ότι η κοινωνική οργάνωση κράτους και κεφαλαίου είναι, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, άρρηκτα δεμένη και αλληλοεξαρτώμενη από την **ΕΡΓΑΣΙΑ**, τις δο-

μές και τις συνέπειές της στους ανθρώπους -αφού μέσω της συνοχής της παραγωγικής δραστηριότητας είναι δυνατόν να εξασφαλιστεί και ο πλήρης έλεγχος του πληθυσμού.

Οι εξελίξεις συνεπώς στον τομέα της εργασίας, η κινητικότητα που υφίσταται σε σχέση με αυτήν, οι κάθε είδους κινητοποιήσεις στους εργασιακούς χώρους, πέρα από το θεωρητικό ενδιαφέρον που προκαλούν με την πανσπερμία πολύπλοκων μέτρων και σχεδίων τους, δίνουν έδαφος για την χάραξη τακτικών και στρατηγικών οι οποίες πρόκειται να αποβούν καθοριστικές στη διαμόρφωση του κοινωνικού τοπίου.

Μέχρι τώρα όλες οι επαναστατικές κοσμοθεωρίες που στόχευαν στην εγκαθίδρυση μιας αταξικής κοινωνίας -είτε γνήσιες, όπως ο αναρχοσυνδικαλισμός, είτε αυτοαποκαλούμενες ως τέτοιες όπως ο εφαρμοσμένος μαρξισμός- αποδείχτηκαν ανεπαρκείς στο να δώσουν μια ολοκληρωμένη και πρακτικώς υλοποιήσιμη οπτική η οποία, ξεκινώντας από μια συνολική κριτική της βιομηχανικής παραγωγής θα οδηγούσε στην καθολική υπέρβαση της εργασίας σε μια ελεύθερη κοινωνία.

Από τη σύσταση των πρώτων εργοστασιακών υφαντουργικών γκέτο στην Αγγλία της βιομηχανικής επανάστασης μέχρι τις πρόσφατες ευέλικτες, τεχνολογικά εξελιγμένες και διεθνοποιημένες παραγωγικές μονάδες στις οποίες έχουν εισαχθεί το παρτ-τάιμ, το φασόν, η σύνδεση μισθού-παραγωγικότητας και η εξ αποστάσεως παροχή υπηρεσιών

μέσω υπολογιστών, ποικίλα θεωρητικά μοντέλα από αντιδραστικά έως και δήθεν επαναστατικά εμφανίστηκαν στο προσκήνιο. Έννοιες όπως, εργάσιμος χρόνος, παραγωγικός χρόνος (που περιλάμβανε και τον χρόνο κατανάλωσης και διασκέδασης), είδη εργασίας, όπως μισθωτή και εθελοντική, εξετάστηκαν λεπτομερειακά - και πάντα στην υπηρεσία της εξυπηρέτησης του ίδιου σκοπού: Της κατάστρωσης νορμών και πλάνων παραγωγής λειτουργικών για τον καπιταλισμό, ασχέτως εάν πρόκειτο για τον δυτικό ή για τον γραφειοκρατικό κρατικό καπιταλισμό των χωρών του πρώην ανατολικού μπλοκ.

Υβριδική έκφυση της "ηθικής της εργασίας", η τόσο προσφιλής στον Λένιν έννοια της "εργοστασιακής πειθαρχίας" που οδήγησε μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση στην θλιβερή πραγματικότητα της ΝΕΠ και του σταχανοβισμού με επακόλουθο την εκ νέου μετατροπή του ατόμου σε προέκταση των εργαλείων παραγωγής. Μετά την κατάρρευση των καθεστώτων αυτών, οι μεταβολές και ο εναρμονισμός που επέφερε η, και τυπική πλέον, ενοποίηση του καπιταλισμού, ανατολικού και δυτικού, οι συνοδεύουσες αυτά τα μοντέλα αξίες και ηθικές της εργασίας και της τεμπελιάς - άλλοτε καταδικασμένης στο πυρ το εξώτερον από το νεοπουριτανισμό, άλ-

λοτε ως εκδήλωση της ωχαδερφίστικης εκφυλισμένης οπτικής του σύγχρονου life style- δεν έπαψαν να υφίστανται. Η διαδραστική σχέση παραγωγικότητας και οικονομικής ανάπτυξης, απαραίτητος όρος ύπαρξης του κεφάλαιου και της εξουσίας, αποτελεί την αναμφισβήτητη προϋπόθεση, αλλά και το βασικό σημείο αναφοράς της ενιαίας ιδεολογίας. Μιας ιδεολογίας που χωρίς υπερβολή έχει τη δυνατότητα, χρησιμοποιώντας κατά περίπτωση τη δύναμη της ισχύος ή της αφομοίωσης, να υπερκαλύπτει κάθε απόπειρα επανασημασιολόγησης και κριτικής του συστήματος κυριαρχίας και εκμετάλλευσης.

*

Επαγγελματίες και ερασιτέχνες θεωρητικοί της άρνησης της εργασίας υπήρχαν και θα υπάρχουν πάντοτε. Μια παραπάνω, και χωρίς πρακτικό αντίκρισμα, προσθήκη στη φιλολογία που πραγματεύεται την ΕΡΓΑΣΙΑ βρίσκεται μακριά από τους σκοπούς της παρούσας έκδοσης. Αντίθετα, επιτακτική είναι η ανάγκη μιας σφαιρικής αντιμετώπισης του θέματος με την ένταξή του στο σύγχρονο ιστορικοκοινωνικό του πλαίσιο και απώτερο στόχο τη χάραξη μιας εφαρμόσιμης στρατηγικής - στόχος που καθιστά μια σύντομη αναδρομή στο παρελθόν πολύ χρήσιμη.

Αιματηροί κοινωνικοί αγώνες, από τους οποίους αξίζει να σταθούμε ενδεικτικά στο Σικάγο του 1886 και τις άγριες απεργίες των τελευταίων δεκαετιών,

καταδεικνύουν ότι οι κινητοποιήσεις αυτές, προσανατολισμένες στην αύξηση μισθών και τη μείωση του εργάσιμου χρόνου είχαν σχεδόν πάντα συνδικαλιστική φύση. Ξεφεύγοντας πολλές φορές από τα στενά διεκδικητικά πλαίσια που ασφυκτικά καθόριζαν οι συνδικαλιστές-συνδιαχειριστές της εξουσίας ως τα μόνα εφικτά μέσα κοινωνικής παρέμβασης και οργάνωσης, εξελίχθηκαν σε γνήσιες λαϊκές εξεγέρσεις, οριακά σημεία αναφοράς του ρόλου των καταπιεσμένων στις κοινωνικές εξελίξεις.

Αν οι αυτοδιευθυνόμενες εργατικές κολεκτίβες της Ισπανίας του '36 αποτελούν φωτεινό παράδειγμα του εφικτού και εφαρμόσιμου της πανανθρώπινης επιθυμίας για συνολικό αυτοκαθορισμό του ατόμου σε μια ελευθεριακή κοινωνία, τα συνθήματα και οι σημασιολογήσεις των ομάδων που έδρασαν τον Μάη του '68 αποτελούν για το θεωρητικό οπλοστάσιο των καταπιεσμένων ένα μάθημα πολύτιμο όσο και πικρό: Αυτό που λέει πως αν, σε συγκεκριμένες ιστορικές συγκυρίες, είναι εφικτό ολιγάριθμες ομάδες με διανοουμενίστικη σφοδρότητα και ταλέντο στη χρήση προκλήσεων να επηρεάζουν τις μάζες σε εντυπωσιακό βαθμό, εξίσου εφικτό είναι σύντομα να σβήνουν μέσα σε τέφρα και σκόνη, ανίκανες να σταθούν στο ύψος περιστάσεων που οι

ίδιες πάσχισαν να διαμορφώσουν.

*

Η άντληση συμπερασμάτων από δεδομένα του παρελθόντος οφείλει να γίνεται με τη μεγαλύτερη δυνατή επιφύλαξη. Διαφορετικές επαναστατικές απόπειρες σχετικές με την εργασία και την οργάνωσή της αποτέλεσαν εκδηλώσεις της μεταβαλλόμενης ανά τις ιστορικές περιόδους κοινωνικής συνείδησης, πράγμα που δίνει έδαφος για ποικιλότροπες ερμηνείες. Ποιος θα μπορούσε να διαφωνήσει με την αντίληψη περί ελεύθερου χρόνου και περιορισμού της εργασίας σε δύο τρεις ώρες ημερησίως που εισηγήθηκε ο Πολ Λαφάργκ στο Δικαίωμα στην τεμπελιά σε μια εποχή που οι κυκλικές κρίσεις υπερπαραγωγής προϊόντων ήταν κατά κύριο λόγο υπεύθυνες για την εξαθλίωση που μάστιζε την εργατική τάξη; Και κυρίως, σε ποια άλλη εποχή η περίφημη ρήση του "Ας είμαστε τεμπέληδες σε όλα, εκτός από το ποτό, τον έρωτα και την τεμπελιά" μπορούσε να συνυπάρχει σε τέτοια θαυμαστή ισορροπία με την εικόνα του επαναστάτη με τις ελάχιστες υλικές ανάγκες και την αδιαφορία για διασκεδάσεις και κοσμικότητες;

Αν και θεωρείται σύνθημα του Μάη του '68, ήταν το 1953 όταν ο Ντεμπόρ έγραψε με κιμωλία το διάσημο τσιτάτο του *ΜΗ ΔΟΥΛΕΥΕΤΕ ΠΟΤΕ* σε έναν τοίχο της οδού ντε Σεΐν, ως μία από τις πρώτες μετά τον πόλεμο απαντήσεις στο ARBEÏT MACHT FREÏ των

ναζιστικών στρατοπέδων συγκέντρωσης. Ένας φωτογράφος σταμάτησε και τράβηξε μια φωτογραφία για μια χιουμοριστική καρτποστάλ, όμως οι καταστασιακοί δεν αστειεύονταν καθόλου όταν αργότερα χαρακτήρισαν το τσιτάτο ως "το πιο σημαντικό ίχνος που αποκαλύφθηκε στην περιοχή του Σεν Ζερμέν ντε Πρε, σαν μαρτυρία ενός ιδιαίτερου τρόπου ζωής που προσπάθησε να αυτοεπιβεβαιωθεί σ' εκείνο το μέρος". Και ίσως να ήταν (με την προϋπόθεση να τονιστεί το "σ' εκείνο το μέρος") όπως ήταν και οι αναβιώσεις ρήσεων όπως "πόλεμος ενάντια στην εργασία" των σουρεαλιστών και "δεν θα δουλέψω ποτέ" του Ρεμπώ σε μια εποχή που νεομαρξιστικές θεωρίες της εποχής της αφθονίας η οποία διαδέχτηκε την εποχή της σπάνης συμβάδιζαν με τον προβληματισμό για μια εκ βάθρων αναθεώρηση της αντίληψης της καθημερινής ζωής και η πάλη των τάξεων θεωρούσε ως τάξεις πληθυσμιακές ομάδες κατηγοριοποιημένες με βάση το φύλο, τις σεξουαλικές προτιμήσεις και τη διανοητική συγκρότηση.

Το πρόβλημα ήταν πως η θεωρία της κοινωνίας της αφθονίας αγνοούσε πως επρόκειτο για μια κοινωνία των 2/3 στην οποία η συσσώρευση του κοινωνικού πλούτου έδωσε, και εξακολουθεί να δίνει, τις βάσεις της επικράτησης

του κυρίαρχου μοντέλου δυτικού ορθολογισμού: Δύση σημαίνει αγαθά κι ελευθερία - με ορισμένες προϋποθέσεις οι οποίες αποκλείουν τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων του πλανήτη.

Από την άλλη μεριά, ο χρόνος έδειξε ότι η απόλυτη απόρριψη κάθε "παραγωγικής" δραστηριότητας στην εποχή της αφθονίας καμιά σχέση δεν είχε με το παμπάλαιο αναρχικό θεώρημα της ανατρεπτικής δύναμης που εμπεριέχεται στην ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών μας. Προβληματισμοί περί εργασίας κινημάτων του παρελθόντος όπου, εν ονόματι της εξάλειψης των διαχωρισμών, καλλιτεχνικές και παρακμιακές τάσεις αναμειγνύονται με πρακτικά ζητήματα της άμεσης καθημερινότητας έχουν πάψει προ πολλού να αποτελούν υπόθεση μιας καλλιτεχνίζουσας μειοψηφίας παρακμιακών declassis. Όμως η ευρύτερη διάδοσή τους στην κοινωνία της μαζικής δημοκρατίας έγινε στην κυνική, υπερκαταναλωτική και χυδαία ατομικιστική εκδοχή τους όπως εύκολα αποδεικνύουν οι σελίδες των life style περιοδικών.

*

Τα παραπάνω, αποτελώντας σταθμούς στην ιστορική εξέλιξη του προβληματισμού περί εργασίας, αναμφίβολα προσφέρονται για άντληση χρήσιμων συμπερασμάτων σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, οποιαδήποτε όμως απόπειρα εφαρμογής ή ένταξής τους στο σήμερα θεωρούμε πως την παρα-

μικρή σχέση δεν θα είχε με την πραγματικότητα. Ποιό λοιπόν μπορεί να είναι σήμερα το πρόταγμα ενάντια στην ΕΡΓΑΣΙΑ;

Στον ελλαδικό χώρο συντελούνται τον τελευταίο καιρό εργασιακές μεταβολές που στην υπόλοιπη Ευρώπη έχουν συντελεστεί τουλάχιστον μια δεκαετία πριν. Αυτοί που αποτελούν την οικονομική και πολιτική εξουσία, αφού πρώτα έκαναν τις απαραίτητες πρόβες, προβάλλουν πλέον μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. τη μεταβιομηχανική κοινωνία των υπηρεσιών και της πολύμορφης νέας τεχνολογίας, της πληροφορίας και του γνωστικού κεφάλαιου ως μια νέα νομοτέλεια για την οποία επιθυμία τους είναι να συνυπάρχει με όσους τομείς της εκσυγχρονισμένης παραγωγής επιβιώσουν.

Όπως ακριβώς την εποχή του βιομηχανικού σταδίου εξέλιξης της καπιταλιστικής κοινωνίας η αυτοματοποίηση μέσω των μηχανών και η εκάστοτε τεχνολογική πρόοδος τροποποίησε τη σημασία της εργατικής δύναμης προσδένοντάς την κάθε φορά στα νέα δεδομένα μέσα σε μια θύελλα αντιδράσεων, έτσι ακριβώς και στη μακράς διαρκείας εμπέδωση του νέου παραγωγικού μοντέλου κυριαρχίας του μεταβιομηχανικού καπιταλισμού, τίποτα δεν θα συμβεί χωρίς κοινωνικούς τριγμούς. Υπήρξε μια εποχή που φιλελεύθεροι και σοσιαλιστές θεωρούσαν του εξεγερμένους Λουδίτες καθυστερημένους εχθρούς της προόδου, αμφισβητώντας την ίδια την κοινωνική δυναμική που προέκυπτε σε πραγματικές συνθήκες. Αυτή η δυναμική απελευ-

θέρωσης, χωρίς να αποδέχεται ντετερμινιστικές ερμηνείες έχει συμφέρον να στραφεί ενάντια στη σύγχρονη οργάνωση της εργασίας και την τεχνολογία της.

Για να επανέλθουμε στην -πάντα ιδιόμορφη- ελληνική πραγματικότητα: Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της είναι ότι, ενώ ολόκληροι κλάδοι προγενέστερων οικονομικών δομών έχουν εξαφανιστεί (π.χ. υφαντουργία) ή στο ελάχιστο περιοριστεί (π.χ. αγροτική οικονομία) και ο καθένας με ένα γραφείο κι ένα τηλέφωνο μπορεί να στήσει μια επιχείρηση παροχής υπηρεσιών, σε καμιά περίπτωση δεν μπορούν να θεωρηθούν επιβεβλημένες η εμπέδωση και η παγίωση του εκσυγχρονιστικού μοντέλου που προωθεί η άρχουσα τάξη. Όμως το στάδιο κατά το οποίο ο παραγωγικός κοινωνικός ιστός παρείχε τη δυνατότητα για αναλύσεις και πρακτικές, με αφετηρία μια αμυντική και προσδιορισμένη βάσει των αποτελεσμάτων της μισθωτής εργασίας συνδικαλιστική τακτική επέμβασης, η οποία μπορούσε να αποκληθεί τμήμα του ταξικού αγώνα, έχει δύσει οριστικά.

Εκατό χρόνια πριν, ξεκινώντας κάποιος από τις έννοιες της αλλοτρίωσης της εργασίας και της αποξένωσης του εργάτη-παραγωγού από το προϊόν του και τα μέσα παραγωγής, μπορούσε δυνητικά να καταλήξει στο πρόταγμα μιας κοινωνίας αυτοδιευθυνόμενων μικροπαραγωγών. Όπως και ξεκινώντας από την εντατικοποίηση της εργασίας και την αύξηση της παραγωγικότητας του "εργάτη με το χρονόμετρο" μπορούσε να καταλήξει στη διεκδίκηση περισσότερου ελεύθερου χρόνου και στο εργοστασιακό σαμποτάζ.

Η αναζήτηση όμως του σύγχρονου προτάγματος ενάντια στην εργασία, ιδίως στον ελλαδικό χώρο δεν είναι και τόσο απλή υπόθεση.

Κατ' αρχάς πρέπει να γίνει κατανοητό: αυτό που μας ενδιαφέρει δεν είναι απλώς να περιγράψουμε τη διαμορφούμενη κατάσταση στους εργασιακούς χώρους και να προτάξουμε τη δική μας ριζοσπαστική φόρμα αυτοοργάνωσης στην ουρά του κομματικού συνδικαλισμού καθησυχάζοντας έτσι τη συνείδησή μας ως προς τα καθήκοντα που θέτει η πραγματικότητα.

Γιατί, ναι μεν τα 35ωρα ως 30ωρα και οι "χωρίς σύμβαση εργαζόμενοι" μπαίνουν στην ημερησία διάταξη και ίσως από τη μεριά του κεφαλαίου να πραγματοποιηθεί κάποια στιγμή το πάλαι ποτέ ριζοσπαστικό σύνθημα "λιγότερη δουλειά-δουλειά για όλους" ωστόσο κανείς από τους διαβόητους εκφραστές των "κλασικών εκδηλώσεων του ταξικού αγώνα" δεν θα μπορεί να αποδείξει ότι η νέα πραγματικότητα που δένει πιο σφιχτά στις αλυσίδες του το σύνολο του εργαζόμενου ή του δυνητικά εργαζόμενου και άνεργου πληθυσμού των επιδομάτων μπορούν να αντιμετωπιστούν με επιμέρους φενακι-

σμένους αγώνες - και χωρίς αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές- οι οποίοι έτσι κι αλλιώς αφήνουν άθικτο το συνολικό σχεδιασμό, την ουσία της δομής της **ΕΡΓΑΣΙΑΣ.**

Η ελαστικοποίηση και προσαρμοστικότητα της εργασίας καθώς και της αγοράς της -των νέων τεχνολογιών συνεπικαιρούμενων- δημιουργεί μια κατάσταση διαρκούς μισθωτοποίησης και προσκόλλησης στην επιχείρηση η επιτυχημένη ή αποτυχημένη πορεία της οποίας ταυτίζεται απόλυτα με την προσωπική πορεία μεταβάλλοντας τον παλιό κοινωνικό εργαζόμενο, τον σχιζο-προλετάριο, σε σίγουρο εγγυητή της εξέλιξης των θεσμικών αλλαγών του εργασιακού καθεστώτος. Μέσα σε αυτή την ψευδαίσθηση συνδιαχείρησης όπου ο ανταγωνιστής και ο εχθρός δεν είναι πλέον το αφεντικό, αλλά ο διπλανός εργαζόμενος, (αφού από τον παραμερισμό του εξαρτάται η εξέλιξη και η προαγωγή), αυτοί οι νέου τύπου εργαζόμενοι δεν μπορεί παρά να "συγκεντρώνουν τις αθλιότητες και τις ταπεινώσεις όλων των εκμεταλλευτικών συστημάτων του παρελθόντος και το μόνο που αγνοούν από αυτά είναι η εξέγερση". Αν στην προηγούμενη τάξη πραγμάτων η εντατικοποίηση και η ανεργία ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της αναδιάρθρωσης του κεφα-

λαίου -και σε κάποιες περιπτώσεις εξακολουθούν να είναι- το ζήτημα που τίθεται είναι πλέον ότι ούτε η πρώτη ούτε η δεύτερη μπορούν να αποτελέσουν εφαλτήριο συνειδητοποίησης ενάντια σε κράτος και κεφάλαιο. Αν οι απολύσεις αποτελούσαν παλιά την αιχμή της δραστηριότητας το σίγουρο είναι ότι η αύξηση της ανεργίας ως συστατικού στοιχείου της μεταβιομηχανικής καπιταλιστικής ανάπτυξης δεν αποτελεί πλέον ούτε καν όρο για την εξέλιξη της ανθρώπινης συνειδητότητας.

Ως εκ τούτου το πρόβλημα δεν είναι μόνο τα στοιχεία που συνθέτουν τη νέα κατάσταση όπως π.χ. οι θέσεις εργασίας, αν και δεν μπορεί κανείς να μη στιγματίσει τις καθεστωτικές πολιτικές απασχόλησης που ξεκινούν από θεωρητικά νεοφιλελεύθερα άλματα του στυλ "η νέα τεχνολογία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας" και καταλήγουν στις προσπάθειες ορισμένων όπως ο Α. Ανδριανόπουλος να δικαιολογήσουν τον εαυτό τους και τις πολιτικές αυτές ισχυριζόμενοι: "Οι μεγαλύτεροι προστάτες της ανεργίας στην Ευρώπη, αλλά και στη χώρα μας, είναι ακριβώς εκείνοι που αντιμάχονται τη μείωση των κρατικών παρεμβάσεων, τις ιδιωτικοποιήσεις, την οικονομική παγκοσμιοποίηση και την απελευθέρωση των αγορών. Αν συνεχιστεί η κρατική παρέμβαση στην οικονομία (μεγάλες δημόσιες δαπάνες, σφιχτά ωράρια, ώρες απασχόλησης, έλεγχος εργασιακών σχέσεων, πολιτική εισοδημάτων κ.λ.π.) η χώρα θα βρεθεί έξω από την αναπτυξιακή δυναμική της καινούριας οικονομικής ε-

πανάστασης και η ανεργία θα συνεχίσει να αυξάνει...", (Ελευθεροτυπία, 30/8).

Αναπόφευκτα λοιπόν προτιμάμε να αφήσουμε την εντρύφηση στους χάρτες των εξελίξεων και αλλαγών στους κάθε λογής νεοφιλελεύθερους αναλυτές και στους μαρξιστικής λογικής διεκπεραιωτές.

Το πρόβλημα της ανθρώπινης κοινωνίας εξ ολοκλήρου ήταν και είναι η σκλαβιά αυτή καθεαυτή. Οι ποσοτικοί και ποιοτικοί όροι που διαιωνίζουν την κρατική και ταξική κυριαρχία. Η διασπορά της ιδέας της ιερότητας της εργασίας και η συλλήβδην αποθέωσή της απαιτεί κάτι παραπάνω από αμφισβήτηση. Το ίδιο το σύστημα άλλωστε, αν το κρίνει χρήσιμο, μπορεί να δώσει λύσεις για κάποια από τα ζητήματα που αναφέρθηκαν (μέχρι και την κατάργησή της). Από την πλευρά της αναρχικής τοποθέτησης τα μέσα και οι σκοποί της ατομικής και συλλογικής απελευθέρωσης εδώ και τώρα όπως και στο μέλλον δεν μπορεί παρά να περνάνε μέσα από την α-

ναγκαιότητα της **ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ** της κάθε είδους εργασίας, στην επανατοποθέτηση των προταγμάτων της συνολικής ανατροπής, στην επαναοικειοποίηση από τον άνθρωπο της κατεστραμμένης κοινωνικής οντότητας από τις οικονομικές και

πολιτικές παραμέτρους της εξουσίας, στην κατοχύρωση της ανθρώπινης αλληλεγγύης και ενότητας που δεν μαζοποιεί το άτομο, πέρα, έξω και ενάντια στους θεσμούς και τους μηχανισμούς της κρατικής επιβολής. Και φυσικά στην κατανόηση και προώθηση αυτού του εξεγερτικού αγώνα από ευρύτερα κομμάτια καταπιεσμένων.

*

Παρουσιάζουμε σε αυτή την έκδοση το κείμενοπρόταση του συντρόφου Alfredo M. Bonanno *Ας καταστρέψουμε την εργασία* που κατατέθηκε στη διεθνή αναρχική συνάντηση "*Ενάντια στην εργασία*" το Μάη του 1994 στο Τορίνο, καθώς επίσης και το κείμενο καλέσματος σε αυτή τη συνάντηση με τίτλο "Χωρίς σκλάβους δεν υπάρχουν αφεντικά".

Όσον αφορά τις διαφορές μεταξύ ελληνικής και ιταλικής πραγματικότητας, τις οποίες επισημαίνουμε άλλωστε, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ιταλία οι εργαζόμενοι χωρίς σύμβαση και ασφάλιση ξεπερνούν το 1,5 εκατομμύριο, αριθμός που υπερδιπλασιάζεται αν υπολογιστούν και οι λεγόμενοι περιοδικά εργαζόμενοι. Γι' αυτό το θέμα, ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ιταλών Βιομηχάνων Τζόρτζιο Φόσα έχει δηλώσει: "Το κόστος εργασίας που καθορίζεται από την πολιτική του υπέρμετρου συνδικαλιστικού προστατευτισμού των εργατικών δικαιωμάτων όπως και η έλλειψη της απαραίτητης ελαστικότητας στην παροχή εργασίας υποχρεώνει τους ιταλούς επιχει-

ρηματίες να επενδύουν εκτός εθνικών συνόρων". Επιπλέον έκθεση μεγάλων συνδικάτων χαρακτηρίζει τις υπάρχουσες συνθήκες ως "στρατιά απροστάτευτων και υποβαθμισμένων εργατικών στρωμάτων που συνιστά μια νέα πρόκληση αντιπροσώπευσης".

Εννοείται ότι οι ομοιότητες προσώπων και θεσμών στις ελληνικές και ιταλικές συνθήκες είναι κάτι παραπάνω από προφανείς.

* * *

ΧΩΡΙΣ ΣΚΛΑΒΟΥΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΑΦΕΝΤΙΚΑ

Θεωρούμενη απαραίτητη για το ανθρώπινο ον η εργασία είναι στην πραγματικότητα αυτή που περισσότερο το σκοτώνει. Ποιοι εργαζόμενοι θα τολμούσαν ειλικρινά, να δηλώσουν ευτυχισμένοι, εσωτερικά ικανοποιημένοι από την εργασία που εξασκούν;

Η εργασία είναι σε κάθε περίπτωση σκλαβιά μέσα στο θλιβερό της περιτύλιγμα της αλλοτρίωσης, της κόπωσης, της βαρεμάρας - και όχι μόνο ούτε στο βαθμό που αυτή είναι περισσότερο δουλική και αναξιοπρεπής, η καθημερινή δηλαδή πράξη της εκπόρνευσης με στόχο την εξασφάλιση μιας ισχνής επιβίωσης. Ας γίνει σαφές ότι το πρόβλημα δεν έγκειται στην ποιότητα ούτε, ακόμη λιγότερο, στην ποσότητα της διεκπεραιωμένης εργασίας. Ακόμη κι αυτοί οι λιγοστοί "τυχεροί" που είναι έτοιμοι να δηλώσουν ικανοποιημένοι από το επάγγελμα που κάνουν, προθυμοποιούμενοι να γίνουν χρήσιμοι και ενάρετοι σαν εθελοντές πληρώνουν το προνόμιό τους με την καθυπόταξη.

Με τον ίδιο τρόπο, οι πολυλογίες σχετικά με τη μείωση του εργάσιμου χρόνου αποσκοπούν στο να ξεχαστεί το γεγονός ότι η

εργασία δεν γνωρίζει εργάσιμο χρόνο. Ολόκληρη η ύπαρξή μας είναι καθορισμένη από την εργασία, από τους ρυθμούς της και από τις αναγκαιότητές της. Ακόμη και η ξεκούρασή μας, ακόμη και η διασκέδασή μας, ακόμη και ο ελεύθερος χρόνος. Το μέλλον μας είναι σχεδιασμένο από την εργασία. Το μυαλό μας είναι προγραμματισμένο πάνω στην εργασία. Εκούσια ή ακούσια, έχουμε αναπτύξει μια τοξικοεξάρτηση στην εργασία εικοσιτέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο. Ακριβώς χάρη στον ολοκληρωτικό της χαρακτήρα, η εργασία μας παρουσιάζεται σαν η μοναδική δυνατότητα που έχουμε για να πραγματωθούμε, για να κοινωνικοποιηθούμε στο περιβάλλον μας, μας επιβάλλεται σαν η μοναδική συνθήκη ζωής.

Η εργασία χρησιμεύει σαν σπονδυλική στήλη και εξοπλισμός στην κοινωνική οργάνωση, τη σταθεροποιεί, συνεισφέρει στη διατήρηση και την αναπαραγωγή αυτής της κοινωνίας που βασίζεται πάνω στην ιεραρχία και την εκμετάλλευση. Εργασία σημαίνει παραγωγή εμπορευμάτων (όχι μόνο υλικών και απτών) αναγκαίων για την επιβίωση και τη διατήρηση της κοινωνίας. Η αποδοχή του αναπότρεπτου της εργασίας αποτελεί τον καλύτερο τρόπο για να συνεχιστεί η συνθήκη της επιβίωσης και η ίδια η κοινωνία. Να γιατί δεν μπορούμε να διανοηθούμε καν την δημιουργία ενός σχεδίου κοινωνικής ανανέωσης στηριγμένου πάνω στην εργασία. Δεν υπάρχει απελευθερωμένη εργασία, εναλλακτική εργασία, μειωμένη εργασία, ούτε καν όταν τρέφεται η ψευδαίσθηση ότι διεκπεραιώνεται μέσα σε ένα χώρο τον οποίο κατα-

κτήσαμε. Οι αλυσίδες που μας φυλακίζουν πρέπει να σπάσουν ακόμη και όταν προεκτείνονται, ακόμη και όταν ζυγίζουν λιγότερο. Η ελευθερία δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την πολιτική του ελάχιστου δυνατού κακού.

Ανάμεσα στα τόσα είδωλα που μίζερα πέφτουν μέσα στα χαλάσματα, υπάρχει άρα ένα που φαίνεται να παραμένει απροσπέλαστο και αδιάβλητο. Η εργασία.

Φυσικά, μπορεί να δοκιμάσουμε να το αγνοήσουμε, να το υποστούμε παθητικά ακόμη και θεωρώντας το ξένο ως προς την ζωή μας, αλλά αυτό δεν θα μπορέσει να μας ικανοποιήσει ποτέ, ούτε θα μπορέσει να μας ξαναδώσει τις εκείνες τις μοναδικές ικανότητες που μπορούν να μας επιτρέψουν να σχεδιάσουμε από μόνοι μας την ύπαρξή μας. Γιατί η αδιαφορία δεν μας είναι πλέον αρκετή. Γιατί το ξέκομμα δεν τροποποιεί τις δεδομένες συνθήκες. Για να αισθανθούμε ικανοποιημένοι θέλουμε να παρέμβουμε άμεσα, έτσι ώστε να σταματήσουμε αυτή την ασταμάτητη τυραννία. Διαμέσου του σαμποτάζ, διαμέσου της καταστροφής της εργασίας, διαμέσου όλων των ηδονών που θα αποφασίσουμε να βιώσουμε καθορίζοντας από μόνοι μας τους κανόνες του παιχνιδιού.

Από την μια ως την άλλη

άκρη της ιστορίας, από τα βάθη της ως τις μέρες μας, η εργασία παρουσιάζεται σαν το θεμέλιο του ανθρώπινου όντος, αυτό που το κατέστησε ανώτερο από το ζώο, αυτό που έδωσε νόημα στη ζωή του.

Η απομυστικοποίηση αυτής της χιλιαστικής κοινοτοπίας είναι μια διαδικασία επίπονη, όχι όμως αδύνατη.

Αυτό είναι ακριβώς που θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μαζί.

Στο Τορίνο από τις 29 Απριλίου ως την 1η Μαΐου σε μια διεθνή αναρχική συνάντηση.

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κατά τη διάρκεια των τριών αυτών ημερών καθένας μπορεί να καταθέσει τη συνεισφορά του με τις μορφές που θα κρίνει πιο κατάλληλες, αυτό για να του επιτραπεί να εκφράσει με τον καλύτερο τρόπο τις θέσεις του πάνω στην εργασία και πάνω στην κατάργησή της, διαμέσου μιας αντιπαράθεσης σε ισότιμη βάση με όλες τις άλλες.

Αυτή η συνάντηση θα αποτελέσει συνεπώς αυτό που ο καθένας μας θα είναι ικανός να συνεισφέρει σε όρους περιεχομένων. Σίγουρα προτιμούμε την ποιότητα.

Οι συζητήσεις, οι εκθέσεις, τα video, τα θεάματα θα γίνουν στην κατάληψη EL PASO, στην οδό PASSO BUOLE 47.

ΑΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΨΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η εργασία αποτελεί θέμα που ξαναγυρίζει όλο και περισσότερο πιεστικά μέσα στις σελίδες όλων των εφημερίδων, μέσα στα μαθήματα και τις ακαδημαϊκές διαλέξεις, στις εκκλησιαστικές ομιλίες, σε προεκλογικές πολιτικές συζητήσεις, ακόμη και μέσα σε άρθρα και σε μπροσούρες γραμμένες από συντρόφους.

Τα μεγάλα ερωτήματα που τίθονται είναι:

Με ποιο τρόπο να αντιμετωπισθεί η αυξανόμενη ανεργία;

Πώς θα μπορέσει να ξαναδοθεί ένα νόημα στην εργασιακή ειδίκευση που τιμωρείται από τη βιομηχανική νεο-ανάπτυξη;

Πώς θα μπορέσουν να βρεθούν εναλλακτικοί δρόμοι στην παραδοσιακή εργασία;

Πώς τέλος, θα μπορέσει να καταργηθεί η εργασία ή να μειωθεί στο ελάχιστο απαραίτητο;

Ας πούμε αμέσως ότι καμία από αυτές τις ερωτήσεις δεν μας ανήκει. Δεν μας ενδιαφέρουν οι πολιτικές ανησυχίες όποιου διακρίνει στην ανεργία έναν σοβαρό κίνδυνο για την τάξη και τη δημοκρατία. Δεν μας αφορούν οι νοσταλγίες σχετικά με τη χαμένη επαγγελματική ειδίκευση. Ακόμη λιγότερο μας ενθουσιάζουν όλοι αυτοί που εξυφαίνουν απελευθερωτικούς εναλλακτικούς δρόμους στη μαζική εργασία του εργοστάσιου ή στη διανοητική εργασία και στη σκλήρυνση που υπέστη εξαιτίας του προωθημένου βιομηχανικού σχεδίου. Κατά τον ίδιο τρόπο δεν μας αφορά η κατάργηση της εργασίας ή η μείωσή της στο ελάχιστο ανεκτό για μια ζωή που θεωρείται κατ' αυτό τον τρόπο γεμάτη και ευτυχισμένη. Πίσω από όλα αυτά βρίσκεται το χέρι, λιγότερο ή περισσότερο ορατό, αυτών που θέλουν να μας ρυθμίσουν την ύπαρξη, σκεπτόμενοι στη θέση μας ή προτείνοντάς μας, με πολιτισμένους τρόπους, να σκεφτόμαστε με τον δικό τους τρόπο.

Είμαστε υπέρ της καταστροφής της εργασίας και, όπως θα προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε, πρόκειται για μια υπόθεση εντελώς διαφορετική. Αλλά ας τα πάρουμε με τη σειρά.

Η μεταβιομηχανική κοινωνία, σχετικά με την οποία θα επανέλθουμε αμέσως παρακάτω, επέλυσε το πρόβλημα της ανεργίας, τουλάχιστον μέσα σε ορισμένα όρια, μετακινώντας την εργασιακή δύναμη προς τομείς ελαστικοποιημένους, εύκολα χειριζόμενους και ελεγχόμενους. Αυτή τη στιγμή, μέσα στην πραγματικότητα των γεγονότων, η κοινωνική απειλή

της διογκούμενης ανεργίας είναι περισσότερο θεωρητική παρά πρακτική και χρησιμοποιείται ως πολιτικός εκφοβισμός, ώστε να αποτρέψει πλατειά στρώματα ενδιαφερομένων να επιχειρήσουν οργανωτικές κατευθύνσεις που θα έβαζαν υπό συζήτηση, ακόμη και σε ελάχιστα επίπεδα, τις προγραμματικές επιλογές του νεοφιλελευθερισμού, ειδικά σε διεθνές επίπεδο.

Εξαιτίας του ότι ο ίδιος ο εργαζόμενος είναι πολύ περισσότερο ελέγξιμος μέσα από την ιδιότητά του, αυτή δηλαδή του ειδικευμένου εργαζόμενου, συνδεμένου με τη θέση εργασίας και με την καριέρα του στο εσωτερικό της παραγωγικής μονάδας που τον φιλοξενεί, από παντού, (και επίσης από την πλευρά των εκκλησιαστικών ιεραρχιών), στο όνομα λοιπόν αυτού ακριβώς του κοινωνικού ελέγχου, όλοι επιμένουν πάνω στην αναγκαιότητα να δοθεί δουλειά στον κόσμο και άρα να μειωθεί η ανεργία. Όχι επειδή αυτή η τελευταία, από μόνη της, από την άποψη της παραγωγής, αποτελεί ένα κίνδυνο, αλλά ακριβώς το αντίθετο, επειδή ο κίνδυνος θα μπορούσε να προέλθει από την ίδια την εμπειρία της ελαστικοποίησης που ήδη έχει καταστεί απαραίτητη στο εσωτερικό των εργασιακών οργανώσεων. Η αφαίρεση μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ταυτότητας από τον εργαζόμενο, επιφέρει δυνατές καταλυτικές επιπτώσεις που καθιστούν σε μεσοπρόθεσμα χρονικά διαστήματα, πιο δύσκολο τον ίδιο τον έλεγχο. Είναι ακριβώς αυτό που σκοπεύουν να πουν οι πάσης φύσης θεσμοθετικοί μηχανισμοί πάνω στο ζήτημα της ανεργίας.

Κατά τον ίδιο τρόπο, τα συμφέροντα του παραγωγικού σχηματισμού στην ολότητά του δεν επιτρέπουν πλέον μια επαγγελματική προπαρασκευή υψηλού επιπέδου, τουλάχιστον για το μεγαλύτερο μέρος των εργαζόμενων. Ως εκ τούτου τη θέση μιας παρελθούσας ζήτησης για επαγγελματική εξειδίκευση την έχει πάρει μια τωρινή ζήτηση για ευκαμψία ή αλλιώς ελαστικοποίηση, δηλαδή προσαρμογή σε εργασιακές ειδικότητες που βρίσκονται συνέχεια υπό τροποποίηση, σε περάσματα από την μία εταιρία στην άλλη, με λίγα λόγια σε μια ζωή αλλαγών που βρίσκονται σε λειτουργική σχέση με τις αναγκαιότητες των εργοδοτών.

Σήμερα αυτές οι ικανότητες προσαρμογής προγραμματίζονται από τον καιρό του σχολείου, αποφεύγοντας να προμηθεύσουν αυτό το απόθεμα γνώσεων θεσμικού χαρακτήρα που στο παρελθόν αποτελούσε την ελάχιστη τεχνική αποσκευή πάνω στην οποία ο λεγόμενος κόσμος της εργασίας κατασκεύαζε την λεγόμενη καθαρή επαγγελματική κατάρτιση.

Όχι ότι τώρα δεν υπάρχει η αναγκαιότητα υψηλών επιπέδων επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά αυτή είναι αναγκαία μονάχα για ορισμένες χιλιάδες άτομα που προετοιμάζονται κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών πανεπιστημιακών μάστερ, ορισμένες φορές με έξοδα των ίδιων των μεγάλων εταιριών που αναζη-

τούν μ' αυτό τον τρόπο να αρπάξουν τα υποκείμενα, τα πιο διαθέσιμα να υποστούν μια δογματοποίηση και, ως φυσικό επακόλουθο των πραγμάτων, μια υποβολή.

Στο παρελθόν, ακόμα και πρόσφατα, ο κόσμος της εργασίας κατείχε μια δική του μονολιθικότητα που χαρακτηρίζονταν από τη σιδερένια πειθαρχία που τον διαπερνούσε, ξεκινώντας από την μέτρηση των ρυθμών στις αλυσίδες παραγωγής, και τους προληπτικούς προσεκτικούς ελέγχους πάνω στα ίδια τα λεγόμενα άσπρα κολάρα και καταλήγοντας στα φακελώματα και τις απολύσεις εξαιτίας συνηθισμένων συμπεριφορών που όμως βρίσκονταν έξω από τις κωδικοποιημένες κατευθύνσεις ή, επί το συνηθέστερο, νόρμες. Η αντίσταση στο χώρο εργασίας σήμαινε υποβολή, απόκτηση μιας νοοτροπίας στρατιωτικού χαρακτήρα, εκμάθηση διαδικασιών άλλοτε απλών, άλλοτε σύνθετων, εφαρμογή αυτών των διαδικασιών, ταύτιση με αυτές, επίγνωση ότι ο ίδιος σου ο εαυτός, ο ίδιος ο τρόπος ζωής σου, με λίγα λόγια όλα αυτά που μπορούν να είναι τα πιο σημαντικά σ' αυτό τον κόσμο, οι ίδιες οι ιδέες και η ζωή που σχετίζεται μ' αυτές περικλείονται μέσα σ' αυτές τις διαδικασίες.

Ο εργαζόμενος ζούσε μέσα στην εταιρία, είχε φιλικές σχέσεις με τους συντρόφους της δουλειάς, στον ελεύθερο χρόνο του μιλούσε για θέματα που αφορούσαν εργασιακά προβλήματα, σύχναζε σε μέρη που αφορούσαν την διάθεση του χρόνου μετά την εργασία και όταν πήγαινε διακοπές κατέληγε να το κάνει μαζί με τις οικογένειες των άλλων συντρόφων

της δουλειάς του. Για να ολοκληρωθεί το πλαίσιο συχνά μέσα στις μεγάλες εταιρίες, οι κοινωνικές πρωτοβουλίες κρατούσαν δεμένες τις διάφορες οικογένειες με τους περιπάτους και τις περιοδικές εκδρομές, τα παιδιά πήγαιναν σε σχολεία που αρκετές φορές υποστηρίζονταν χρηματικά από την ίδια την εταιρία και όταν έρχονταν ο καιρός της συνταξιοδότησης, ένα απ' αυτά έπαιρνε τη θέση του γονιού μέσα στην εταιρία. Έκλεινε έτσι, χωρίς ταρακουνήματα, ο εργασιακός κύκλος που εμπεριείχε στο εσωτερικό του όλη την προσωπικότητα του εργαζόμενου, αλλά επίσης και αυτή της οικογένειάς του, υποδεικνύοντάς του κατ' αυτό τον τρόπο μια ολική ταύτιση με την εταιρία.

Ολόκληρος αυτός ο κόσμος έχει δύσει τελειωτικά. Ακόμη και αν κάποια υπολείμματά του συνεχίζουν να λειτουργούν, αυτός έχει εξαφανιστεί όσον αφορά την ίδια την ομοιογένεια και την σχεδιαστική του ομοιομορφία. Στην θέση του έχει εισχωρήσει μια προσωρινή και αμφίβολη εργασιακή σχέση, στο εσωτερικό της οποίας το αβέβαιο του μέλλοντος καθίσταται το βασικό στοιχείο, και όπου η έλλειψη επαγγελματικής ειδίκευσης σημαίνει έλλειψη της ίδιας της βάσης πάνω στην οποία μπορεί να σχεδιαστεί η ίδια η προσωπική ζωή του εργαζόμενου. Και όλα αυτά σε

συνθήκες πλήρους έλλειψης τωρινών σχεδίων ανάπτυξης που να είναι διαφορετικά και τωρινών συμφερόντων που να είναι διαφορετικά από εκείνων που θέλουν μόλις να κερδίσουν τα απαραίτητα για την ίδια τους την επιβίωση ή εκείνων που χρειάζονται για να ολοκληρωθεί το ξεχρέωμα του δάνειου προσωπικής κατοικίας.

Στην προηγούμενη κατάσταση, η φυγή από την εργασία παρουσιάζονταν ως αναζήτηση ενός εναλλακτικού τρόπου που να μπορεί κάποιος να εργάζεται, ως ανάκτηση αυτής της παραγωγικής δημιουργικότητας που αφαιρέθηκε από τον καπιταλιστικό μηχανισμό. Το μοντέλο ήταν αυτό της άρνησης της πειθαρχίας, το σαμποτάζ μέσα στη γραμμή της παραγωγής νοούμενο ως επιβράδυνση μίας κατασταλτικής συχνότητας, η αναζήτηση κομματιών χρόνου, αθροίσματος μεμονωμένων λεπτών, που να μπορούσαν να αφαιρεθούν από την αποξένωση. Έτσι, ο μη θεσμοποιημένος ελεύθερος χρόνος, αλλά αντίθετα κλεμμένος από τον προσεχτικό εργοστασιακό έλεγχο, έρχονταν να χαρακτηριστεί μ' ένα περιεχόμενο εναλλακτικής αξίας. Μπορούσε κάποιος να αναπνεύσει έξω από τους ρυθμούς της φυλακής του εργοστάσιου ή του γραφείου. Όπως μπορεί να γίνει αντιληπτό, ένας κόσμος που καμιά σχέση δεν έχει με τις παρούσες συνθήκες της παραγωγικής οργάνωσης και λιγότερη από ποτέ άλλοτε με τις αναπτυξιακές γραμμές της τάσης της.

Και επιπλέον: Σ' εκείνες τις συνθήκες οι οποίες, στην ουσία τους δεν διαχωρίζονταν κατά πολύ από

τις πρωτογενείς διαρθρωτικές δομές του εργοστάσιου, όταν οι χειρώνακτες που δραπέτευσαν από την αγγλική και τη σκοτσέζικη ύπαιθρο ήλθαν να κλειστούν, για πρώτη φορά σε μαζικό επίπεδο, κυριολεκτικά μέσα στις υφαντουργίες που φτιάχτηκαν από το μεγάλο βρετανικό κεφάλαιο το οποίο είχε συσσωρευτεί κατά τη διάρκεια περισσότερων από δύο αιώνων πειρατείες, σ' εκείνες τις συνθήκες λοιπόν η γεύση του ανακτημένου χρόνου δηλητηριάζονταν σχεδόν αμέσως, από την αδυναμία να του δοθεί ένα νόημα που να μην ήταν το ίδιο με του εργασιακού περίγυρου. Με άλλα λόγια, εξοικονομούνταν ο χρόνος μονάχα σε όρους εξοικονόμησης της φυσικής κούρασης, όχι επειδή υπήρχε η γνώση ή η θέληση να γίνει κάτι το διαφορετικό, που να μην ήταν η ίδια η εργασία του καθενός. Και αυτό συνέβαινε επίσης γιατί ο καθένας ήταν δεμένος συναισθηματικά με τη δουλειά του, την είχε παντρευτεί στη ζωή και στο θάνατο. Ακόμη και οι επαναστατικές υποθέσεις του αναρχοσυνδικαλισμού δεν αμφισβητούσαν αυτή την κατάσταση στις

ρίζες της, αντίθετα τη φόρτιζαν με απελευθερωτικά νοήματα, αποδίδοντας στο συνδικάτο την αποστολή να δομήσει την αυριανή ελεύθερη κοινωνία ξεκινώντας από τις ίδιες εργασιακές κατηγορίες του χτες.

Άρα η κατάργηση της εργασίας σήμαινε, μέχρι

πριν από μερικά χρόνια, εξαφάνιση της κούρασης, δημιουργία μιας εύκολης και αρεστής εναλλακτικής εργασίας, ή διαφορετικά, και αυτό μέσα στις πιο προωθημένες θέσεις και κάτω από ορισμένες απόψεις τις πιο ουτοπικές και διαδομένες, την αντικατάστασή της με το παιχνίδι, αλλά ένα παιχνίδι σοβαρό, εφοδιασμένο με κανόνες και ικανό να δώσει στο άτομο μια ταυτότητα παίχτη. Θα μπορούσε να μας γίνει η ένσταση ότι η ανάλυση του παιχνιδιού ως λογικής κατηγορίας επεκτάθηκε πολύ πιο πέρα από ένα προδιαγεγραμμένο παιχνίδι, το σκάκι για να πάρουμε ένα παράδειγμα, και προωθήθηκε μέχρι τη διάσταση της έννοιας του παιχνιδιού σαν λουδίτικης συμπεριφοράς του ατόμου, παιχνίδι σαν έκφραση των αισθήσεων, σαν ερωτισμός ή αισθησιασμός καθαρός και άμεσος, σαν ελεύθερη εκδήλωση του ίδιου του εαυτού μας στο πεδίο της έκφρασης, της χειρωνακτικής δημιουργικότητας, της τέχνης, της σκέψης και όλων αυτών των πραγμάτων βαλμένων μαζί. Όλα αυτά υποτέθηκαν φυσικά με αφορμή τις ευφυείς προβλέψεις του Φουριέ, που όμως, ας σημειωθεί, ότι ουσιαστικά δεν απείχαν κατά πολύ από τις υποθέσεις του Μπέντζαμιν σχετικά με το προσωπικό συμφέρον το οποίο υπηρετώντας κάποιος καθίσταται δυνατή έμμεσα και χωρίς να επιδιώκεται μια μεγαλύτερη ποσότητα συλλογικού συμφέροντος. Το γεγονός ότι ο άξιος έμπορος Φουριέ είχε καταφέρει να αποθησαυρίσει τις προσωπικές του εμπειρίες για να δημιουργήσει στη βάση τους ένα τεράστιο πλέγμα κοινωνικών σχέσεων εμπεδωμένο πάνω στην αμοιβαία συναίνεση, αποτε-

λει ένα γεγονός χωρίς αμφιβολία ενδιαφέρον που όμως δεν διαφεύγει από τους ουσιαστικούς κανόνες της εργασίας νοούμενης σε όρους σφαιρικής οργάνωσης του ελέγχου, αν όχι της ίδιας της παραγωγής με την καπιταλιστική έννοια.

Απ' όλα αυτά προκύπτει σαφώς ότι δεν είναι δυνατή καμία κατάργηση της εργασίας σε όρους προοδευτικής αφαίρεσης απελευθερωμένης εργασίας, αλλά καθίσταται αναγκαίο να προχωρήσουμε με καταστρεπτικό τρόπο. Ας δούμε όμως γιατί:

Πρώτα απ' όλα είναι το ίδιο το κεφάλαιο που διέλυσε εδώ και καιρό τον ήδη ακατάλληλο δικό του παραγωγικό σχηματισμό, αφαιρώντας από τον μεμονωμένο εργαζόμενο την ίδια του την εργασιακή ταυτότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο τον κατέστησε "εναλλακτικό" χωρίς αυτός ο ίδιος να το έχει αντιληφθεί ακόμη . Αυτή τη στιγμή το κεφάλαιο φροντίζει να του προμηθεύσει όλα τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της φορμαλιστικής ή αλλιώς σχηματικής ελευθερίας. Την ελευθερία του λόγου, της ένδυσης, τη πολυμορφία των εργασιακών ειδικεύσεων, την μέτρια διανοητική προσπάθεια που του ζητείται, την ασφάλεια των διαδικασιών και την σχηματοποίησή τους, υποβοηθούμενη από μια σειρά εγχειριδίων που είναι εύκολο να εκμαθευτούν, την επιβράδυνση των εργασιακών ρυθμών, την αντικατάσταση των μηχανικών επαναλαμβανόμενων διαδικασιών από την ρομποτική, τον προοδευτικό διαχωρισμό μεταξύ παραγωγικής μονάδας και παραγωγού, όλα αυτά κατασκευάζουν ένα μοντέλο διαφορετικό που δεν αντιστοιχεί με αυτό του διάχυτου κοινωνικά

εργαζόμενου που χαρακτήριζε τις παρελθούσες γενιές.

Η επιμονή στην ανάκτηση του αφαιρεμένου χρόνου θα σήμαινε την δυνατότητα κατοχής συμπληρωματικών χρονικών μονάδων οι οποίες θα εισάγονταν από κάθε άποψη μέσα στον ολοένα αυξανόμενο αριθμό παραγωγικών μονάδων κατάργησης της εργασίας το ακριβές νόημα των οποίων ο εργαζόμενος απέχει πολύ από το να μπορέσει να το κατανοήσει. Απ' όλα αυτά θα πήγαζε μονάχα μια αύξηση της έννοιας του πανικού, παρά η ίδια η δυνατότητα να εφευρεθεί ένα οποιοδήποτε σχέδιο πραγμάτων προς εφαρμογή, σε αντικατάσταση της παραγωγικής εργασίας για λογαριασμό τρίτων, νοούμενης με τη στενή έννοια. Το ότι υπάρχει η αναγκαιότητα μιας ποσότητας εργασίας κατά πολύ κατώτερης σε σχέση με τα σημερινά επίπεδα, υποχρεωτικής για να μπορέσει κάποιος να λάβει ένα μισθό, αποτελεί υπόθεση που μέχρι χθες περιγράφονταν από επαναστάτες θεωρητικούς, ενώ σήμερα αποτελεί αναλυτική σκευή του μεταβιομηχανικού καπιταλισμού και συζητείται σε συνέδρια και συγκεντρώσεις που σκοπεύουν στην αναδιάρθρωση της παραγωγής.

Κατάργηση της εργασίας, σήμερα, σημαίνει να αντικατασταθεί με ποσότητες εργασίας μειωμένες στο ελάχιστο και προσανα-

τολισμένες προπαντός στην παραγωγή δραστηριοτήτων κοινωνικής ωφέλειας. Αυτή ακριβώς η υπόθεση, σήμερα, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή από την πλευρά μας στο βαθμό που είναι ακριβώς η ίδια με αυτή του κεφαλαίου και μονάχα οι χρόνοι πραγματοποίησής της είναι διαφορετικοί, ενώ δεν διαφοροποιούνται σε τίποτε οι μέθοδοι που προορίζονται να την πραγματοποιήσουν. Ο αγώνας για μια μείωση του χρόνου εργασίας, ακόμη και σημαντικής, ας πούμε είκοσι εβδομαδιαίων ωρών, δεν έχει κανένα επαναστατικό νόημα, στο βαθμό που ανοίγει το δρόμο για την επίλυση ορισμένων προβλημάτων του κεφαλαίου και σίγουρα όχι για μία απελευθέρωση δυνατή για όλους. Η ανεργία ως στοιχείο κοινωνικής πίεσης -όσο ελάχιστο κι αν μπορεί να είναι- βρίσκοντας όπως είδαμε ουκ ολίγες βαλβίδες αποσυμπίεσης στο εσωτερικό μιας διαφορετικής οργάνωσης περιθωριακών εργασιών, για την ώρα διαφαίνεται ως το μοναδικό ελατήριο που ωθεί την καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία να βρει λύσεις μειωτικές του χρόνου εργασίας, αλλά στο μέλλον, που δεν βρίσκεται πολύ μακριά, διαφορετικά ελατήρια θα μπορούσαν να ωθήσουν στην αναγκαιότητα να μειωθούν οι ίδιες οι παραγωγικές ποσότητες, και αυτό ειδικά μέσα σε μια διεθνή κατάσταση στρατιωτικών ισορροπιών που δεν κατανέμονται πλέον μεταξύ δύο αντιπαρατιθέμενων υπερδυνάμεων.

Η βαλβίδα αποσυμπίεσης ενός εθελοντικού στρατού, πάνω στον οποίο γίνονται πραγματικά ελάχιστες συζητήσεις, ενώ αντίθετα πρόκειται για ένα ζήτημα

που επιζητά όλη μας την προσοχή, θα μπορούσε, μεταξύ των άλλων, να προμηθεύσει μια από τις επιχειρησιακές λύσεις όσον αφορά τη μείωση του χρόνου εργασίας, χωρίς να προκαλέσει την ανησυχία για το πώς οι πλατειές μάζες που έγιναν ορφανές από τον έλεγχο του ενός τρίτου της καθημερινότητάς τους θα μπορούσαν να ξοδέψουν τον ανακτημένο χρόνο τους. Θεωρούμενο με αυτούς τους όρους, το πρόβλημα της ανεργίας δεν είναι πλέον αυτό της πιο σοβαρής κρίσης του παρόντος παραγωγικού συστήματος, όσο αντίθετα μια στιγμή θεσμικά συσχετισμένη με την ίδια του την δομή, στιγμή που είναι δυνατόν επίσης να θεσμοθετηθεί σε επίσημο επίπεδο και να αφομοιωθεί ως σχέδιο χρήσης του ελεύθερου χρόνου, πάντοτε σαν έργο του ίδιου παραγωγικού σχηματισμού και διαμέσου δομών που δημιουργήθηκαν γι' αυτόν ακριβώς τον σκοπό. Διαλογιζόμενοι με αυτό τον τρόπο, γίνεται καλύτερα κατανοητή η ανάλυση του μετα-βιομηχανικού καπιταλισμού ως ομοιογενούς συστήματος στο εσωτερικό του οποίου η κίνηση της κρίσης δεν υφίσταται, έχοντας μετατραπεί σε μια από τις στιγμές της ίδιας παραγωγικής διαδικασίας.

Δύουν ως εκ τούτου τα ίδια τα "εναλλακτικά" ιδανικά μιας ζωής βασισμένης πάνω στην τέχνη του βολέματος. Οι μικρές βιοτεχνικές εργασίες, οι μικρές ε-

πιχειρήσεις βασισμένες στην ατομική παραγωγή, οι πλανόδιες πωλήσεις αντικειμένων, τα χαϊμαλιά και τα δαχτυλίδια. Στο εσωτερικό των ανήλιων και αποπνικτικών μαγαζιών διαδραματίστηκαν ατέλειωτες τραγωδίες κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια. Τόσες πραγματικά επαναστατικές δυνάμεις παρέμειναν παγιδευμένες μέσα σε ψευδαισθήσεις που απαιτούσαν όχι μόνο κανονική ατομική εργασία, αλλά και υπερεκμετάλλευση, τόσο πιο βαριά όσο πιο δεμένη με τη θέληση του ατόμου να κάνει να προχωρήσει η παράγκα, να καταδείξει ότι υπήρχαν διαφορετικοί δρόμοι, από τη δουλειά στο εργοστάσιο. Τώρα, μέσα στις αναδιαρθρωμένες συνθήκες του κεφαλαίου, έγινε ορατό πως αυτό το "εναλλακτικό" μοντέλο είναι ακριβώς αυτό που προτείνεται σε θεσμικό επίπεδο για την έξοδο από την κρίση. Και έτοιμοι όπως πάντοτε να μην καταλάβουμε προς τα πού φυσάει ο άνεμος, άλλες δυνάμεις δυνητικά επαναστατικές κλείνονται μέσα σε ηλεκτρονικά εργαστήρια και άλλα μικρομάγαζα, επίσης ανήλια και αποπνικτικά για να υπερφορτωθούν με δουλειά και να δείξουν για ακόμη μια φορά ότι το κεφάλαιο είχε δίκιο για λογαριασμό τους.

Αν θέλουμε να περικλείσουμε το πρόβλημα σε μια φόρμουλα απλή και σύντομη, θα μπορούσαμε να πούμε ότι αν κάποτε η εργασία προσέδιδε μια κοινωνική ταυτότητα, αυτήν ακριβώς του εργαζόμενου, ταυτότητα η οποία, ενσωματωμένη μαζί μ' αυτή του πολίτη σχημάτιζε ακριβώς τον τέλειο υπήκοο και επομένως η φυγή από την εργασία ήταν μια απόπειρα συγκεκριμένα επαναστατική, προσανατολισμένη στο να

σπάσει τον ασφυκτικό βρόχο, σήμερα, τη στιγμή που το κεφάλαιο δεν προμηθεύει πλέον καμία κοινωνική ταυτότητα στον εργαζόμενο, αλλά αντίθετα αναζητά να τον χρησιμοποιήσει με γενικό και διαφοροποιημένο τρόπο χωρίς προοπτική και μέλλον, η μοναδική απάντηση αντίθετη στην εργασία δεν μπορεί παρά να είναι αυτή της καταστροφής της με την ταυτόχρονη απόκτηση μιας δικής μας σχεδιαστικής ικανότητας, ενός δικού μας μέλλοντος, μιας δικής μας κοινωνικής ταυτότητας, εντελώς νέας και αντιπαρατιθέμενης στις απόπειρες εκμηδένισης που έχουν τεθεί σε εφαρμογή από τον μεταβιομηχανικό καπιταλισμό.

Το μεγαλύτερο μέρος των μεθόδων δράσης με τα οποία τις προηγούμενες δεκαετίες ο εργαζόμενος που είχε συνείδηση της κατάστασής του, αναζητούσε να αντιμετωπίσει την άγρια και άμεση εκμετάλλευση μεθόδων πάνω στις οποίες θα μπορούσε να γραφτεί ένα βιβλίο εκατοντάδων σελίδων- έχουν γίνει σήμερα σταθερή πρακτική του ίδιου του κεφαλαίου το οποίο υποδεικνύει, όταν δεν επιβάλλει, κομμάτιασμα των εργασιακών μονάδων, μειωμένους και ελαστικοποιημένους χρόνους, αυτοκαθοριζόμενους σχεδιασμούς των εργασιακών συνθηκών, συμμετοχή στις αποφάσεις της επιχείρησης, συνελεύσεις καθοριστικές όσον αφορά συγκεκριμένες απόψεις της

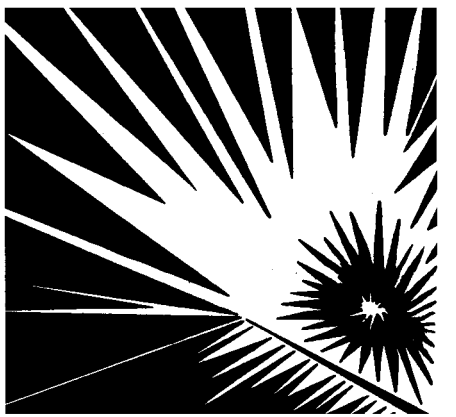

παραγωγής, επινόηση αυτόνομων παραγωγικών τομέων που ο ένας θεωρείται πελάτης του άλλου, ποιοτικό συναγωνισμό και όλα τα υπόλοιπα. Το οπλοστάσιο αντικατάστασης της κλασικής και μονολιθικής ομοιομορφίας της εργασιακής πρακτικής, έχει πλέον φτάσει σε επίπεδα που δεν είναι ελέγξιμα από την επιμέρους συνείδηση με τη στενή έννοια.

Δηλαδή ο μεμονωμένος εργαζόμενος βρίσκεται πάντοτε μπροστά από την πιθανότητα να τραβηχτεί μέσα σε μια παγίδα που δεν είναι καθόλου εύκολο να διακριθεί, στο εσωτερικό της οποίας καταλήγει να διαπραγματευθεί την ίδια του την αγωνιστικότητα που πλέον υφίσταται μονάχα δυνάμει, με μικρές διευκολύνσεις οι οποίες, αν κάποτε ήταν αυτορρυθμιζόμενες και συνεπώς μπορούσαν να θεωρηθούν σαν μέρη του μεγάλου κινήματος του αγώνα ενάντια στη εργασία, σήμερα, όντας παραχωρημένες, αποτελούν μια από τις πλευρές της ίδιας της εργασίας, ακριβώς αυτής που εμπεριέχει τα μεγαλύτερα χαρακτηριστικά αφομοίωσης και ελέγχου.

Αν πρέπει να παίξουμε με τη ζωή μας, και στη ζωή μας πρέπει να μάθουμε να το κάνουμε, πρέπει εμείς οι ίδιοι να καθορίσουμε τους κανόνες του παιχνιδιού ή διαφορετικά πρέπει να σχεδιάσουμε αυτούς τους κανόνες κατά τρόπο ώστε να είναι ξεκάθαροι για μας και ακατανόητοι λαβύρινθοι για τους άλλους. Δεν μπορούμε να δηλώσουμε, γενικά, ότι το παιχνίδι που παραμένει ακόμη εφοδιασμένο με κανόνες είναι η εργασία (πράγμα που, ξέχωρα από αυτά, αποτελεί αλήθεια όπως ήδη είπαμε), για να συνεχίσουμε κατόπιν ότι, αν εκλείψουν αυτοί οι κανόνες, τότε θα πρόκειται για ένα παιχνίδι ελεύθερο και συνεπώς απελευθερωτικό. Η έλλειψη κανόνων δεν αποτελεί συνώνυμο της ελευθερίας. Η παρουσία κανόνων που έχουν επιβληθεί και των οποίων η εκτέλεση υποβάλλεται σε έλεγχο και τιμωρία είναι που αποτελεί συνώνυμο της σκλαβιάς. Και η εργασία υπήρξε ακριβώς αυτό και δεν θα μπορέσει ποτέ να είναι κάτι διαφορετικό για όλους τους λόγους που εξετάσαμε προηγουμένως και για αυτούς που ξεχάσαμε να θυμηθούμε. Αλλά η έλλειψη κανόνων μπορεί να είναι μια διαφορετική τυραννία - και ίσως χειρότερη. Αν η ελεύθερη συναίνεση αποτελεί έναν κανόνα, εγώ σκοπεύω να τον ακολουθήσω και αναμένω ότι και οι άλλοι, συναινούντες σύντροφοί μου θα τον ακολουθήσουν. Και αυτό κυρίως όταν πρόκειται για το παιχνίδι της ίδιας μου της ζωής και για την ζωή μου σε παιχνίδι. Η έλλειψη κανόνων θα με έκανε βορά της τυραννίας και της αβεβαιότητας η οποία, αν σήμερα είναι ένα ρίγος, σύμπτωμα του καθημερινού μου συνδρόμου στέρησης στην αδρεναλίνη, αύριο θα μπορούσε να μη μου κάνει πλέον, όπως και σίγουρα δεν θα μου κάνει.

Και έπειτα οι κανόνες, ελεύθερα επιλεγμένοι, φτιάχνουν την ταυτότητά μου, τον τρόπο της ύπαρξής μου μεταξύ των άλλων αλλά επίσης την ύπαρξή μου ως ατόμου που έχει επίγνωση της κατάστασής του, γεμάτου επιθυμία να ανοιχτεί στους άλλους, να ζήσει σ' έναν κόσμο κατοικημένο από ελεύθερες υπάρξεις, ζωτικά ελεύθερες και σε θέση να αποφασίσουν από μόνες τους τις δικές τους επιλογές. Αυτό ι-

σχύει ακόμη περισσότερο μέσα σ' ένα κόσμο που έχει αρχίσει να κατευθύνεται προς τη φαινομενική ελευθερία μιας έλλειψης αυστηρών κανόνων, αν όχι αλλού, τουλάχιστον μέσα στο χώρο της παραγωγής. Για να μη σαγηνευτούμε για μια ακόμη φορά από τα μειωμένα ωράρια εργασίας, ελαστικοποιημένα, προγραμματιζόμενα σύμφωνα με τις προσωπικές αρέσκειες, από διακοπές μετ' αποδοχών, εξωτικές, προσωποποιημένες, για να μην ξεγελαστούμε από αυξήσεις μισθών, από προ-συνταξιοδοτήσεις, από δωρεάν χρηματοδοτήσεις για προσωπικές πρωτοβουλίες, χρειάζεται να δώσουμε στον εαυτό μας ένα δικό μας σχέδιο καταστροφής της εργασίας και όχι να περιοριστούμε να ελαττώσουμε τις ζημιές, γιατί το ίδιο το κεφάλαιο έχει συμφέρον να ελαττώσει αυτές τις ζημιές για να διατηρήσει στη ζωή, όχι μια δύναμη εργασίας λιγότερο στρεσαρισμένη, όσο ένα πεδίο αναφοράς στην ίδια την προσφορά της αγοράς του, δηλ. μια ελαφρά στηριζόμενη ζήτηση.

Σ' αυτό το σημείο επιστρέφουν στην επικαιρότητα

ορισμένες σκέψεις που φαίνονταν να έχουν πλέον παλιώσει.

Η καταστροφή μιας νοοτροπίας δεν είναι δυνατή. Πράγματι, η επαγγελματική νοοτροπία, με τον τρόπο με τον οποίο διαχέονταν ακόμη και μέσα στην κομματική ομαδοποίηση ή την α-

μυντικής φύσης συνδικαλιστική, ακόμη και μέσα από τις αναρχοσυνδικαλιστικές της μορφές, κάποιες φορές, δεν ήταν δυνατό να καταστραφεί από τα έξω. Ακόμη και το σαμποτάζ δεν μπορούσε να το επιτύχει. Όταν χρησιμοποιούνταν αυτό ήταν μονάχα ένα μέσο εκφοβισμού ενάντια στ' αφεντικά, μια πιο προωθημένη αγωνιστική μορφή δράσης απέναντι στην απεργία, για να καταστεί γνωστό ότι υπήρχαν πιο αποφασιστικοί σε σχέση με τους υπόλοιπους, που όμως παρέμεναν πάντοτε διατεθειμένοι να σταματήσουν τις επιθετικές ενέργειες άπαξ τα ίδια τα αιτήματα μπορούσαν να ικανοποιηθούν.

Αλλά όμως το μέσο παραμένει καταστρεπτικό, δεν προσβάλλει έμμεσα το κέρδος, όπως η απεργία, αλλά χτυπά άμεσα τον παραγωγικό σχηματισμό στις απαρχές ή στην κατάληξη, στα ενδιάμεσα της παραγωγής του ή στα ολοκληρωμένα προϊόντα, δεν έχει σημασία το σαμποτάζ χτυπά την παραγωγική διαδικασία είτε στο στάδιο εξέλιξής της είτε όταν έχει ήδη ολοκληρωθεί.

Αυτό σημαίνει ότι δρα ανεξάρτητα από την ύπαρξη της εργασιακής σχέσης, χτυπά όχι για να αποκτήσει κάτι, ή όχι μονάχα για να αποκτήσει κάτι, αλλά επίσης, και θα λέγαμε κατά κύριο λόγο για να καταστρέψει. Και το αντικείμενο της καταστροφής, ακόμα και αν παραμένει ιδιοκτησία του κεφάλαιου, εάν το εμβαθύνουμε είναι πάντοτε η εργασία, στο βαθμό που πρόκειται για αυτό που αποκτήθηκε με την εργασία, που παράχθηκε, είτε πρόκειται για μέσα παραγωγής είτε για ολοκληρωμένα προϊόντα. Ιδού λοιπόν γιατί κατα-

νοούμε καλύτερα, αλλά μονάχα σήμερα, τη φρίκη που δοκιμάζουν πολλοί εργαζόμενοι μπροστά στις πράξεις σαμποτάζ. Και εδώ αναφερόμαστε σ' αυτούς τους εργαζόμενους που μια ολόκληρη ζωή ολοκληρωτικής εξάρτησης τούς είχε προμηθεύσει μια κοινωνική ταυτότητα που δεν μπορούσε να σβηστεί εύκολα. Είδαμε πολλούς εργαζόμενους να κλαίνε μπροστά από το εργοστάσιο που δούλευαν και που είχε καταστραφεί εν μέρει, γιατί σ' εκείνο τον τόπο του θανάτου αυτοί έβλεπαν κατεστραμμένη την ίδια τους τη ζωή, και αυτή η ζωή αν και μίζερη και περιφρονημένη ήταν η μοναδική που είχαν, η μοναδική για την οποία είχαν μια συγκεκριμένη εμπειρία.

Φυσικά, για να περάσουμε στην επίθεση χρειάζεται να διαθέτουμε ένα σχέδιο, και συνεπώς μια καθορισμένη σχεδιαστική ταυτότητα, επίσης μια συνείδηση αυτού που θέλουμε να κάνουμε και κυρίως, όταν αυτό που θέλουμε να κάνουμε το θεωρούμε ένα παιχνίδι, το βιώνουμε σαν ένα παιχνίδι. Και το σαμποτάζ είναι ένα συναρπαστικό παιχνίδι, αλλά δεν μπορεί να είναι το μοναδικό παιχνίδι που επιθυμούμε να παίξουμε. Είναι απαραίτητο να διαθέτουμε μια ποικιλία παιχνιδιών, διαφορετικών και συχνά αντιτιθέμενων, με στόχο να αποφύγουμε ώστε η μονοτονία του ενός από αυτά ή το σύνολο των κανόνων να με-

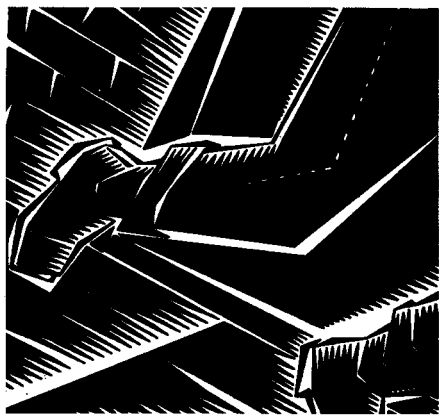

ταβληθούν σε μια επιπλέον βαρετή και επαναληπτική εργασία. Ακόμη και το να κάνουμε έρωτα αποτελεί ένα παιχνίδι, αλλά δεν μπορούμε να το παίζουμε πρωί μέχρι το βράδυ, χωρίς να διακινδυνεύουμε να το καταστήσουμε μια ακόμη συνήθεια, χωρίς να διακινδυνεύουμε να αισθανθούμε πλημμυρισμένοι από μια γεύση η οποία, αν από τη μια πλευρά προκαλεί ευχάριστη ευεξία, απ' την άλλη προσβάλλει, δημιουργεί ένα αίσθημα ματαιότητας.

Ακόμα και πηγαίνοντας να πάρουμε τα χρήματα εκεί όπου βρίσκονται αποτελεί ένα άλλο παιχνίδι, που έχει τους κανόνες του, και που μπορεί επίσης να εκτροχιαστεί σ' έναν επαγγελματισμό που δεν βλέπει πέρα από την μύτη του και άρα να μεταβληθεί σε μια εργασία με πλήρες ωράριο και με όλες τις συνέπειες που θα επέλθουν. Αλλά είναι ένα ενδιαφέρον παιχνίδι, και χρήσιμο, αν θεωρηθεί μέσα στην προοπτική μιας συνείδησης που είναι ώριμη, που δεν αποδέχεται τις ασάφειες ενός καταναλωτισμού πάντοτε έτοιμου να απολαύσει όσα κατορθώθηκαν να αποσπαστούν από τον σφαιρικό οικονομικό σχηματισμό.

Και εδώ επίσης χρειάζεται να ξεπεραστεί το ηθικό φράγμα που ενσωμάτωσαν πάνω μας, χρειάζεται να επιβεβαιωθεί μια ρήξη ικανή να τοποθετηθεί πέρα από το πρόβλημα.

Το να απλώνεις χέρι στην ξένη ιδιοκτησία, ακόμη και για έναν επαναστάτη, αποτελεί υπόθεση γεμάτη κινδύνους, όχι μονάχα νομικούς με την στενή έννοια, αλλά κατά κύριο λόγο ηθικούς. Η διαύγεια σε σχέση με αυτή την τελευταία άποψη είναι σημαντική, στο

βαθμό που πρόκειται για το ξεπέρασμα του ίδιου εκείνου εμποδίου που έκανε τον γέρο εργάτη να κλαίει μπροστά από το κατεστραμμένο εργοστάσιο. Την ιερότητα της ιδιοκτησίας την ρουφήξαμε μαζί με το μητρικό γάλα και δεν μπορούμε να απελευθερωθούμε εύκολα. Προτιμούμε να εκπορνευτούμε για μια ολόκληρη ζωή στον εργοδότη για να έχουμε ήσυχη την συνείδηση, προτιμάμε τη ικανοποίηση ότι κάναμε το καθήκον μας, ότι συνεισφέραμε σ' αυτό το ελάχιστο που αποτελεί το μέρος μας στην παραγωγή του μικτού εθνικού προϊόντος, από το οποίο θα επωφεληθούν καθ' ολοκληρίαν οι πολιτικοί άνδρες και γυναίκες που φυσικά άλλη δουλειά δεν κάνουν από το να σκέφτονται τα πεπρωμένα του έθνους, και οι οποίοι έχουν αποβάλλει εδώ και καιρό κάθε ίχνος ενδοιασμών ώστε να ιδιοποιηθούν αυτό που εμείς συσσωρεύσαμε με κόπο.

Όμως η ουσιαστική άποψη ενός σχεδίου καταστροφής της εργασίας είναι συνδεμένη με τη δημιουργικότητα εξωθημένη στο ανώτατο δυνατό επίπεδο. Τι

μπορούμε να κάνουμε με ταΌμως η ουσιαστική άποψη ενός σχεδίου καταστροφής της εργασίας είναι συνδεμένη με τη δημιουργικότητα εξωθημένη στο ανώτατο δυνατό επίπεδο. Τι μπορούμε να κάνουμε με τα χρήματα όλων των τραπεζών που θα είμαστε

σε θέση να ξαφρίσουμε εάν το μοναδικό πράγμα που ξέρουμε να κάνουμε μετά είναι να αγοράσουμε ένα ακριβό αυτοκίνητο, να φτιάξουμε ένα ωραίο σπίτι, να πηγαίνουμε συχνά στις νάϊτ □ ντίσκο, να φορτωθούμε μέχρι το λαιμό με άχρηστες ανάγκες και να βαρεθούμε στο τέλος μέχρι θανάτου μέχρι τη στιγμή που θα ξαφρίσουμε την επόμενη τράπεζα. Πράγμα που κάνουν συστηματικά πολλοί ληστές τραπεζών που γνωρίσαμε στη φυλακή. Αν αρκετοί σύντροφοι που δεν είχαν ποτέ χρήματα στην ζωή τους νομίζουν ότι αυτός είναι ο δρόμος για να παραμεριστεί κάποιο εμπόδιο, δεν έχουν παρά να το κάνουν. Θα συναντήσουν τις ίδιες απογοητεύσεις όπως σε οποιαδήποτε άλλη εργασία η οποία, ναι μεν είναι λιγότερο αποδοτική βραχυπρόθεσμα, αλλά σίγουρα και λιγότερο επικίνδυνη για μακρόχρονα διαστήματα.

Να φανταστούμε την άρνηση της εργασίας σαν παθητική αποδοχή της μη δραστηριότητας, αποτελεί μια λανθασμένη ιδέα που όλοι οι σκλάβοι της εργασίας σχηματίζουν για όλους αυτούς που δεν εργάστηκαν ποτέ στην ζωή τους. Αυτοί οι τελευταίοι, οι λεγόμενοι προνομιούχοι εκ γενετής, οι κληρονόμοι μεγάλων περιουσιών, σχεδόν πάντοτε είναι φανατικοί εργαζόμενοι που χρησιμοποιούν τις δυνάμεις τους και το μυαλό τους για να εκμεταλλευτούν τους άλλους και να συσσωρεύσουν πλούτη και αίγλη μεγαλύτερα από αυτά που κληρονόμησαν. Αλλά ακόμη κι αν περιοριζόμασταν σε τόσες και τόσες περιπτώσεις "ξεκληρίσματος" πε-

ριουσιών που οι ροζ στήλες των εφημερίδων δεν παραλείπουν να φέρνουν κάθε τόσο στην επιφάνεια, ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να αποδεχτούμε ότι και αυτού του είδους η κακώς εννοούμενη ευφυΐα στρώνεται στη δουλειά, στο εσωτερικό των κοινωνικών της σχέσεων ακόμη και μέσα από τον ίδιο τον φόβο να πέσει θύμα χτυπήματος ή απαγωγής. Και αυτό επίσης είναι εργασία και, όντας πραγματωμένο σύμφωνα με όλους τους κανόνες του καταναγκασμού, καθίσταται πραγματική και καθεαυτή εργασία, στην οποία ο εκμεταλλευτής αυτών των εκμεταλλευτών είναι, από καιρού εις καιρό, η πλεονεξία τους ή ο ίδιος τους ο φόβος.

Όμως δε νομίζουμε ότι μπορούν να είναι πολλοί αυτοί που θεωρούν την άρνηση της εργασίας σαν την αποδοχή της πιο θανάσιμης τεμπελιάς, μιας διαρκούς αδράνειας που δεν σκοπεύει να κάνει τίποτα και βρίσκεται συνεχώς σε αμυντική στάση για να αποφύγει τις παγίδες των άλλων και που θα μπορούσαν με παρακλήσεις και προτροπές να την σπρώξουν να κάνει κάτι, ακόμη και αν όχι στο όνομα της αναγκαιότητας, αλλά του ιδανικού ας πούμε, ή του προσωπικού συναισθήματος ή της φιλίας ή ποιος ξέρει ποιας οποιασδήποτε άλλης διαβολικής επινόησης ικανής να προσβάλλει την επιτευχθείσα κατάσταση της πλήρους ικανοποίησης.

Μια παρόμοια κατάσταση στερείται απολύτως

οποιουδήποτε νοήματος.

Αντίθετα θεωρούμε ότι η άρνηση της εργασίας μπορεί να ταυτιστεί πρώτα απ' όλα με μια επιθυμία να κάνουμε τα πράγματα που μας αρέσουν περισσότερο, και συνεπώς να μεταβάλλουμε ποιοτικά την εξαναγκαστική δραστηριότητα σε ελεύθερη δραστηριότητα, δηλαδή σε δράση. Αλλά όμως η ενεργητική συνθήκη, η δυνατότητα ελεύθερης δράσης δεν μπορεί να επιτευχθεί μια φορά, άπαξ δια παντός. Δεν μπορεί με κανένα τρόπο να ανήκει σε μια κατάσταση που μας προέκυψε έξωθεν, που έπεσε από τον ουρανό, σαν την άφιξη μιας μεγάλης κληρονομιάς ή τα τυχερά μιας ξαφρισμένης τράπεζας. Αυτά τα γεγονότα μπορούν ν' αποτελέσουν την ευκαιρία, το επιδιωκόμενο ή όχι, ηθελημένα ή όχι, που θα μπορούσε να υποβοηθήσει ή να τελειοποιήσει ένα σχέδιο σε διαδικασία εξέλιξης, αλλά δεν μπορεί να αποτελέσει την καταληκτική και καθοριστική συνθήκη. Σε περίπτωση που αυτό το σχέδιο θα ήταν ελλιπές, σε όρους σχεδιασμού της ζωής με όλη τη σημασία που έχει αυτός ο όρος, καμία ποσότητα χρήματος δεν θα μπορούσε ποτέ να μας απελευθερώσει από την αναγκαιότητα της εργασίας, δηλ. της εξαναγκαστικής δραστηριότητας, η οποία αυτή τη φορά θα ωθείται από μια νέα μορφή αναγκαιότητας, όχι πλέον αυτή της μιζέριας, αλλά αυτή της αίσθησης της αχρηστίας, ή αυτή της αποκτημένης κοινωνικής θέσης, ή της επιθυμίας απόκτησης όλο και μεγαλύτερων τμημάτων πλούτου ή και ολόκληρης της σειράς των σύμβο-

λων του κατάλληλου κοινωνικού status μέσα στο οποίο θεωρείται πως κατοχυρώνεται ο καινούριος πλούτος.

Το δίλημμα λύνεται εμβαθύνοντας το προσωπικό μας δημιουργικό σχέδιο ή, για να το πούμε διαφορετικά, σκεφτόμενοι πάνω σ' αυτό που θέλουμε να κάνουμε την ίδια μας τη ζωή και τα μέσα που έρχονται στην κατοχή μας χωρίς να εργαστούμε.. Αν θέλουμε να καταστρέψουμε την εργασία χρειάζεται να δημιουργηθούν ατομικές και συλλογικές πειραματικές διαδρομές που δεν λαμβάνουν υπόψη τους την εργασία παρά μόνο για να τη διαγράψουν εντελώς από την πραγματικότητα των εφικτών πραγμάτων.

Για επικοινωνία με τις εκδόσεις Σίσυφος:
Τ.Θ.:30141
Τ.Κ.:10033 ΑΘΗΝΑ
ή μέσω internet
REVOL_18010&YAHOO.COM

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε για την συνεισφορά του τον σύντροφο Β.Σ.